

ปัญหาทางกฎหมายว่าด้วยการแจ้งสิทธิและข้อมูลของผู้เสียหายในคดีอาญา
Legal Problems in the Notification of Rights and Information
to Injured Person in Criminal Cases

พงษ์พิทักษ์ เหล็กชูชาติ¹ และอัศกร ไชยพงษ์²

Pongpitak Lekchoochat¹ and Akkakorn Chaiyapong²

¹หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โทร. 0-7791-3333 โทรสาร 0-7791-3348 อีเมลล์ 65052538104@student.sru.ac.th

²อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

โทร. 0-7791-3333 โทรสาร 0-7791-3348 อีเมลล์ Akkakorn1965@windowslive.com

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหาการคุ้มครองการแจ้งสิทธิและข้อมูลให้กับผู้เสียหายในคดีอาญา 2) กฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการแจ้งสิทธิและข้อมูลให้กับผู้เสียหายในคดีอาญา 3) เสนอแนะแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลให้กับผู้เสียหายในคดีอาญา โดยอาศัยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสาร ได้แก่ กฎหมาย หนังสือตำรา บทความวิชาการ และข้อมูลสืบค้นออนไลน์ นำข้อมูลจากการศึกษามาวิเคราะห์ห่อภิผลด้วยวิธีการเรียบเรียงในรูปแบบพรรณนาความ ผลการศึกษาพบว่า 1) ประเทศไทยร่วมลงนามผูกพันปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 โดยข้อ 6 (เอ) ได้รับรองสิทธิการได้รับการแจ้งสิทธิและข้อมูลอันพึงทราบของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้ กล่าวคือ การแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงบทบาทและสิทธิของตน กำหนดเวลา และความคืบหน้าการดำเนินการทางคดี แต่ทว่าในปัจจุบันการอนุวัติสิทธิของประเทศไทยเกี่ยวกับหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลอันพึงทราบในคดีอาญาไม่ปรากฏการรับรองสิทธิไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 คงปรากฏการรับรองการแจ้งสิทธิและข้อมูลอันพึงทราบไว้อย่างไม่ครอบคลุมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น 2) กฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการแจ้งสิทธิ และข้อมูลให้กับผู้เสียหายในคดีอาญา ประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา เรื่องที่ 18 บทบัญญัติที่ 3776 ข้อ (เอ) ได้บัญญัติรับรองเป็นหลักประกันสิทธิให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในทุกชั้นกระบวนการ จะต้องแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิและข้อมูลอันพึงทราบในคดีอาญา อาทิ ในชั้นสอบสวนคดีแจ้งให้ทราบถึงสิทธิของผู้เสียหายที่พึงได้รับจากรัฐ ในชั้นพนักงานอัยการ แจ้งให้ทราบถึงความเป็นไปของคดี ในชั้นศาล แจ้งให้ทราบถึงกระบวนการพิจารณาคดีและผลทางคดี ในชั้นบังคับโทษ แจ้งผลการบังคับโทษจำคุกและการปล่อยตัวผู้กระทำผิด เป็นต้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี รับรองสิทธิการแจ้งสิทธิและข้อมูลอันพึงทราบของผู้เสียหายไว้เช่นกัน อาทิ ในชั้นสอบสวนคดี กำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องแจ้งถึงรายละเอียดแห่งคดี (มาตรา 48) ในชั้นพนักงานอัยการ กำหนดให้แจ้งผลทางคดี กรณีสิ่งไม่ฟ้องคดี (มาตรา 171) เป็นต้น 3) แนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลให้กับผู้เสียหายในคดีอาญา ควรนำเอาแบบอย่างความคุ้มครองสิทธิการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลอันพึงทราบของผู้เสียหายตามแบบอย่างกฎหมายของต่างประเทศมาใช้ ดังนี้ (1) แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 68 วรรคท้าย เป็นว่า “รัฐพึงจัดให้มีการแจ้งสิทธิและขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ผู้เสียหายพึงทราบตั้งแต่กระบวนการสอบสวน การสั่งคดี การพิจารณาคดี และการบังคับโทษ ทั้งนี้ วิธีการและรายละเอียดให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” (2) แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้มีการกระบวนกรแจ้งสิทธิและข้อมูลอันพึงทราบให้แก่ผู้เสียหายในทุกชั้นกระบวนการ ได้แก่ ชั้นสอบสวนคดี ชั้นสั่งคดี ชั้นพิจารณาคดี และชั้นบังคับโทษ

คำสำคัญ : ผู้เสียหาย กระบวนการยุติธรรมทางอาญา การแจ้งสิทธิและข้อมูล

ABSTRACT

This study aims to explore 1) the problems of protecting the notification of rights and information to victims in criminal cases, 2) foreign laws regarding notification of rights and information to victims in criminal cases, and 3) suggesting guidelines for amending laws to guarantee the right to be informed of rights and information to victims in criminal cases. The study uses qualitative research methods from studying documents, including laws, textbooks, academic articles, and online search data. The data from the study is analyzed and discussed in a descriptive format. The study finds that: 1) Thailand is a signatory to the Universal Declaration of Fundamental Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985, in which Article 6 (a) guarantees the right to be informed of the rights and information of victims in criminal cases, namely, informing victims of their roles and rights, timeframes and progress of the case proceedings. However, at present, Thailand's implementation of the guarantee of the rights of victims to be informed of their rights and information in criminal cases does not appear to assure this right in the 2017 Constitution of the Kingdom of Thailand. The guarantee of notification of rights and information is only found partially in the Code of Criminal Procedure. 2) For foreign laws regarding notification of rights and information to victims in criminal cases, the United States Code of Criminal Procedure, Chapter 18, Article 3776 (a), stipulates that agencies involved in the criminal justice process at all levels must inform victims of their rights and information in criminal cases, such as informing victims of their rights from the state during the investigation phase, informing the victim of the progress of the case while under the care of the public prosecutor, informing them of the trial process and outcome in court, and informing them of the enforcement of the prison sentence and the release of the offender in the sentencing phase, etc. The Code of Criminal Procedure of the Federal Republic of Germany also guarantees the victim's right to be informed of their rights and necessary information. For example, in the investigation phase, the investigator must inform the details of the case (Section 48); and in the prosecutor's phase, the result of the case must be informed if the case is not prosecuted (Section 171), etc. 3) The guideline for amending the law to ensure the right to be informed of the victim's rights and information in criminal cases suggests adopting the model of protection of the victim's right to be informed of the victim's rights and necessary information according to the model of foreign laws, as follows: (1) Amend the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560, Section 68, last paragraph, to state that "The state shall arrange for the victim to be informed of the rights and steps in the criminal justice process, from the investigation process, prosecution, trial, and enforcement of the penalty. The methods and details shall be as prescribed by law." (2) Amend the Code of Criminal Procedure to include a process to inform victims of their rights and the information they should know at every stage, including the investigation stage, the prosecution stage, the trial stage, and the enforcement stage.

Keywords: Victims, Criminal Justice Process, Rights and Information Notification

บทนำ

หากกล่าวถึงหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะ เป็นฝ่ายเจ้าทุกข์ (ผู้เสียหาย) หรือฝ่ายผู้กระทำประทุษร้าย (ผู้ต้องหา จำเลย) หลักการสำคัญนั้น ก็คือ หลักสิทธิมนุษยชน (human right) โดยในแง่ของตรรกวิธีคิด หลักสิทธิมนุษยชนจะปลูกสร้างความสำเร็จให้บุคคลอื่น ซึ่งหมายความว่า รวมถึงรัฐ หน่วยงานรัฐ และเจ้าหน้าที่รัฐจะต้องเคารพ (respect) ปกป้อง (protect) และทำให้สิทธินั้นเกิดขึ้นได้จริง (fulfill) กับสิทธิมนุษยชนของอีกบุคคล นัยนี้หมายความว่า การเคารพต่อสิทธิของความเป็นมนุษย์ เคารพในศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะผู้นั้นจะอยู่ในฐานะเจ้าทุกข์ หรือฐานะผู้กระทำประทุษร้ายก็ตาม ซึ่งสิทธิมนุษยชนที่ว่านี้จะไม่มีการแบ่งแยกไม่ว่าด้วยเหตุแห่งชนชาติ เชื้อชาติ แหล่งกำเนิด เพศ ภาษา ศาสนา อายุ สีผิว ฐานะ การศึกษา หรือแม้กระทั่งทัศนคติเห็นของบุคคล โดยดำรงอยู่ในลักษณะเป็นสิทธิตามธรรมชาติที่ติดตัวผู้นั้นมาตั้งแต่กำเนิด หากพิจารณาถึงระดับความสำคัญของหลักสิทธิมนุษยชนต่อสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้ปรากฏ การสะท้อนมุมมองการให้คุณค่า (value) โดยเฉพาะต่อฝ่ายผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิด เนื่องจากว่า การปฏิบัติการโดยอาศัยอำนาจรัฐตามกฎหมาย ย่อมเกิดผลที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง อาทิ การตรวจค้น การควบคุมจับกุมตัว การยึดอายัดทรัพย์สิน แม้กระทั่งการนำตัวบุคคลมาทรมานขังจำคุก เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ หลักสิทธิมนุษยชน จึงถูกกำหนดขึ้นเป็นรายละเอียดในลักษณะสิทธิสากล เพื่อสร้างหลักประกันความคุ้มครองไว้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้แก่ฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาเป็นบทสาระสำคัญ ดังที่ปรากฏอยู่ในกติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 9 และข้อ 14 ในหลากหลายลักษณะ ได้แก่ (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย บุคคลจะถูกจับกุมหรือควบคุม โดยอำเภอใจมิได้ (ข้อ 9 1.) (2) ในขณะที่จับกุม บุคคลใดที่ถูกจับกุมจะต้องได้รับแจ้งถึงเหตุผลในการจับกุม และจะต้องได้รับแจ้งถึงข้อหาที่ถูกจับกุมโดยพลัน (ข้อ 9 2.) (3) บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา จะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาล และจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดี ภายในเวลาอันสมควร หรือได้รับการปล่อยตัวไป (ข้อ 9 3.) (4) บุคคลใดที่ถูกจับกุม หรือถูกควบคุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน (ข้อ 9 5.) (5) บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด (ข้อ 14 2.) (6) การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำอย่างเสมอภาค ในกรณีต่อไปนี้ (ก) สิทธิที่จะได้รับแจ้งโดยพลันในสภาพแห่งการกระทำและข้อกล่าวหา (ข) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกอย่างเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดี และติดต่อกับทนายความ (ค) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น และ (ง) สิทธิที่บุคคลได้รับแจ้งให้ทราบถึงสิทธิในการมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย (สิทธิการมีทนายความ) หากบุคคลนั้นไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย บุคคลนั้นมีสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยปราศจากค่าตอบแทน (ข้อ 14 3.) เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ในอีกมิติหนึ่ง คือ มิติการเน้นย้ำถึงการให้ความสำคัญต่อสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของฝ่ายผู้เสียหายนั้น ภายใต้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ปรากฏการอนุวัติผลไว้โดย “ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985” (Declaration of Basic Principle of Justice for Victim of Crime and Abuse of Power, 1985) ปฏิญญาสากลฉบับนี้ได้ให้การรับรองสิทธิในการได้รับแจ้งสิทธิและรวมถึงข้อมูลอันพึงรับรู้ของฝ่ายผู้เสียหายจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้ด้วย ปรากฏเป็นบทรับรองอย่างชัดเจนในข้อ 6 (เอ) ที่ว่า “การตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหายจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ควรได้รับการอำนวยความสะดวก โดย: (เอ) แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงบทบาทและสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของตน ขอบเขต ระยะเวลา และความคืบหน้าของการดำเนินคดีและการจัดการคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีที่มีการก่ออาชญากรรมร้ายแรง”

จากบทรับรองสิทธิของฝ่ายผู้เสียหายที่พึงได้รับการแจ้งสิทธิและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ข้อ 6 (เอ) ข้างต้น เท่ากับมีผลผูกพันให้รัฐที่ยอมรับตามข้อพึงปฏิบัติให้เป็นจริงตามปฏิญญาสากลฉบับนี้ ซึ่งรวมถึง ประเทศไทยในฐานะรัฐภาคี จึงต้องอนุวัติการทางกฎหมายเพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรมต่อไปในลักษณะหลักประกันสิทธิขั้นต่ำของฝ่ายผู้เสียหาย ในทำนองเช่นเดียวกับหลักประกันสิทธิขั้นต่ำของฝ่ายผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีการรับรองขึ้นไว้ อย่างแพร่หลายเป็นการทั่วไป อย่างไรก็ตาม เมื่อนำหลักประกันสิทธิขั้นต่ำของฝ่ายผู้เสียหายเกี่ยวกับสิทธิของฝ่ายผู้เสียหายที่พึงได้รับการแจ้งสิทธิและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตามที่ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ข้อ 6 (เอ) รับรองไว้ มาพิจารณาเกี่ยวกับบทความคุ้มครองโดยกฎหมายของฝ่ายผู้เสียหายของประเทศไทยแล้ว ไม่ว่าจะโดยบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และรวมถึงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากได้มีการรับรองหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายเกี่ยวกับสิทธิการได้รับการแจ้งสิทธิและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อย่างเหมาะสมแต่อย่างใด ทั้งที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 27 ได้บัญญัติรับรองไว้ เป็นหลักการสำคัญถึงความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของบุคคลโดยกฎหมาย หรือมาตรา 68 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติรับรองให้รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ แต่กระนั้นก็ได้รับรองถึงสิทธิการได้รับการแจ้งสิทธิ และข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมของฝ่ายผู้เสียหายไว้โดยกฎหมาย แต่อย่างใด คงปรากฏแต่เพียงสิทธิบางประการที่จะได้รับแจ้งข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาบางส่วนเท่านั้น ได้แก่ สิทธิของผู้เสียหายในการได้รับการแจ้งคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 146 วรรคหนึ่ง รับรองไว้ กล่าวคือ เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ผู้เสียหายมีสิทธิร้องขอต่อพนักงานอัยการเพื่อขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดีนั้นได้ ทั้งนี้ภายในกำหนดอายุความฟ้องร้องคดี หรือตามมาตรา 133 ทวิ กล่าวคือ พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ ที่จะต้องแจ้งให้แก่ผู้เสียหายที่เป็นเด็กทราบถึงสิทธิในการที่จะจะต้องจัดหมิ่นนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และรวมถึงพนักงานอัยการ ให้ต้องร่วมอยู่ด้วยในการสอบปากคำเด็กนั้น เป็นต้น โดยสิทธิในการได้รับแจ้งรายละเอียดและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กลับไปปรากฏการที่ได้รับการแจ้งสิทธิและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของฝ่ายผู้ต้องหา หรือจำเลย ในคดีอาญาอย่างกว้างขวาง

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาไปที่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 กฎหมายฉบับนี้ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อตอบสนองต่อสิทธิของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ โดยกฎหมายยึดถือหลักเจตนารมณ์แห่งกฎหมายว่า “หน่วยงานของรัฐต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในความครอบครองของตนแก่ประชาชน โดยกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ในกฎหมายให้เจ้าหน้าที่รัฐจะต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเป็นหลัก ส่วนการปกปิดให้กระทำเป็นข้อยกเว้น” แต่อย่างไรก็ดี เจ้าหน้าที่รัฐก็อาจปกปิดข้อมูลข่าวสารของทางราชการนั้นได้เช่นเดียวกัน โดยมีอยู่ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ลักษณะเป็นข้อห้ามมิให้เปิดเผยอย่างเด็ดขาด กรณีดังกล่าวนี้ปรากฏการรับรองไว้ในมาตรา 14 คือ ข้อมูลข่าวสารของราชการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์จะเปิดเผยมิได้ และ 2) ลักษณะให้เป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐหรือหน่วยงานรัฐ ปรากฏการรับรองไว้ในมาตรา 15 โดยหากทางราชการเห็นว่า การเปิดเผยจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ (มาตรา 15 (1)) หรือการเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ หรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการฟ้องคดี การป้องกัน การปราบปราม (มาตรา 15 (2)) หรือความเห็น หรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใด (มาตรา 15 (3)) เป็นต้น กรณีเหล่านี้หน่วยงานราชการอาจใช้ดุลพินิจไม่เปิดเผยข้อมูลให้แก่ประชาชนรับรู้ได้

ด้วยบทบัญญัติของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 15 ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงสามารถใช้ดุลพินิจตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารราชการเพื่อปฏิเสธการแจ้งสิทธิข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาให้กับผู้เสียหายได้ โดยการใช้อดุลพินิจในการปฏิเสธการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญานี้ ปรากฏว่า “คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร” ได้เคยให้เหตุผลไว้ในคำวินิจฉัยเกี่ยวกับการร้องขอสำเนาคำให้การในการสอบสวนคดีอาญาว่า “แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะได้อำนาจเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการเกี่ยวกับคดีอาญาไว้เป็นการเฉพาะ แต่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 เป็นกฎหมายที่ให้สิทธิประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการที่กว้างกว่าและไม่ขัดแย้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เจ้าหน้าที่รัฐจึงใช้ดุลพินิจไม่เปิดเผยข้อมูลสำเนาคำให้การในการสอบสวนคดีอาญาได้” จากข้อวินิจฉัยดังกล่าวนี้ จึงรับฟังได้ว่าพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 15 สามารถนำมาใช้เป็นข้อยกเว้นสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐาน สำนวนคดีอาญา และความเห็นทางคดีของพนักงานอัยการตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารับรองสิทธิไว้ได้ ซึ่งการมีความเห็นของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าวนี้ มีผลเท่ากับเป็นการใช้อดุลพินิจความเห็นในทางลบล้างสิทธิตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารับรองไว้ อันเป็นการขัดแย้งกับหลักประกันสิทธิมนุษยชนที่รับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ข้อ 6 (เอ) ที่รับรองไว้อย่างชัดเจน ซึ่งการให้ความเห็นของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นนี้ มีผลเท่ากับความเห็นของคณะกรรมการทรงสิทธิเหนือกว่าหลักประกันสิทธิของบุคคลตามกฎหมาย นอกจากนี้ กรณีการพิจารณาสำนวนคดีของพนักงานอัยการเพื่อใช้อดุลพินิจในการสั่งคดี ก็เป็นข้อจำกัดสิทธิที่อยู่ในขั้นตอนการพิจารณาทางคดีของพนักงานอัยการในสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุดตามที่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 15 (3) รับรองไว้ พนักงานอัยการจึงสามารถใช้ดุลพินิจไม่เปิดเผยข้อมูลทางคดีอาญาในกรณีนี้ได้ โดยปรากฏการวินิจฉัยรับรองไว้โดยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอีกเช่นกัน ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ สค 50/2560

มีข้อสังเกตว่า บริบททางกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าวนี้ของประเทศไทยนับเป็นความแตกต่างไปจากหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายโดยปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ไว้อย่างประจักษ์ชัด ผู้ศึกษาจึงนำมากำหนดเป็นประเด็นของการศึกษาในครั้งนี้ ทั้งนี้ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยมากำหนดเป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของประเทศไทย ให้มีการรับรองสิทธิการได้รับแจ้งสิทธิ และข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหายโดยกฎหมายต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการคุ้มครองการแจ้งสิทธิและข้อมูลให้กับผู้เสียหายในคดีอาญา
2. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎี และมาตรการกฎหมายเพื่อการแจ้งสิทธิและข้อมูลให้กับผู้เสียหายในคดีอาญา
3. เพื่อพัฒนามาตรการกฎหมายในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลของผู้เสียหายในคดีอาญา

สมมติฐานการวิจัย

ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ข้อ 6 (เอ) ได้รับการแจ้งสิทธิและการแจ้งข้อมูลอันพึงทราบของ ฝ่ายผู้เสียหายจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้แก่ การแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงบทบาทและสิทธิของตน กำหนดเวลา และความคืบหน้าของการดำเนินการพิจารณาและการพิพากษาคดี แต่ทว่าในปัจจุบันการอนุวัติสิทธิของประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีเกี่ยวกับหลักประกันสิทธิ

ของผู้เสียหายในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลอันพึงทราบในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กลับไม่ปรากฏการรับรองไว้ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 คงปรากฏการรับรองการแจ้งสิทธิและข้อมูลอันพึงทราบไว้ อย่างไม่ครอบคลุม ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น ได้แก่ สิทธิของผู้เสียหายในการได้รับการแจ้งคำสั่ง เต็ดขาดไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการ (มาตรา 146 วรรคหนึ่ง) หรือสิทธิร้องขอให้พนักงานอัยการเปิดเผยข้อมูล รายละเอียดทางคดีกรณีการสั่งไม่ฟ้องคดี (มาตรา 146 วรรคสอง) เป็นต้น ผู้ศึกษาจึงเกิดสมมุติฐานขึ้นว่า ควรแก้ไข เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อบรรจุ มาตราการกฎหมายในการรับรองสิทธิการได้รับการแจ้งสิทธิและข้อมูลอันพึงทราบของฝ่ายผู้เสียหายเกี่ยวกับกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาตามหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายที่รับรองไว้โดยปฎิญาสาเกล้าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐาน สำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ข้อ 6 (เอ)

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายกรณีการได้รับการ แจ้งสิทธิและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ซึ่งยังไม่ปรากฏความสอดคล้องกับปฎิญาสาเกล้า ว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ที่ได้รับการรับรองสิทธิ การได้รับการแจ้งสิทธิและข้อมูลอันพึงทราบของฝ่ายผู้เสียหายจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขึ้นอย่างชัดเจน ในข้อ 6 (เอ) โดยมีขอบเขตที่จะทำการศึกษาในรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักประกันสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหาย อาทิ หลักสิทธิมนุษยชน (human rights) หลักกระบวนการนิติธรรม (due process) หลักนิติธรรม (rule of law) เป็นต้น
2. ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับหลักประกันสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหายจากกฎหมาย ประเทศไทย กฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทั้งนี้ เพื่อแสวงหาแนวทางในการรับรองสิทธิการได้รับแจ้งสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหาย โดยกฎหมายในประเทศไทยเป็นประเด็นสำคัญ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการศึกษาด้วยระบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) จากข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ โดยนำข้อมูลที่ได้รับมาจากการศึกษามาทำการ วิเคราะห์ในรูปแบบพรรณนาความ ประกอบด้วยวิธีการ ดังนี้

- 1) ศึกษาสภาพปัญหา แนวคิด ทฤษฎี กฎหมาย โดยการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากตำรา หนังสือวิชาการ บทความวิชาการ กฎหมาย และข้อมูลในรูปแบบออนไลน์
- 2) นำข้อมูลที่ได้รับมาทำการวิเคราะห์และอภิปรายผล สรุปผล และเสนอแนะแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติม กฎหมายเพื่อรับรองสิทธิการได้รับแจ้งสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหายขึ้นในประเทศไทย

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีหลักประกันสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหาย หลักประกันสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา นับเป็นหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายเจ้าทุกข์ (ผู้เสียหาย) หรือฝ่ายผู้กระทำประทุษร้าย

(ผู้ต้องหา จำเลย) ซึ่งมีรากฐานการสร้างควมคุ้มครองมาจาก “หลักสิทธิมนุษยชน” (human right) ในแง่ของตรรกวิธีคิด หลักสิทธิมนุษยชนจะปลูกสร้างความเชื่อให้บุคคลอื่นซึ่งหมายความรวมถึงรัฐ หน่วยงานรัฐ และเจ้าหน้าที่ จะต้องเคารพ (respect) ปกป้อง (protect) และทำให้สิทธินั้นเกิดขึ้นได้จริง (fulfill) นัยนี้หมายความว่า การเคารพต่อสิทธิของความเป็นมนุษย์ เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ว่าผู้นั้นจะอยู่ในฐานะเจ้าทุกข์ หรือฐานะผู้กระทำประทุษร้ายก็ตาม จากตรรกวิธีคิดภายใต้หลักสิทธิมนุษยชนที่กล่าว จึงปรากฏผลโดยวิธีการอนุวัติมาตรการกฎหมายขึ้นรองรับเป็นหลักประกันสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อย่างไรก็ตาม หลักประกันสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นเกิดการรับรองความคุ้มครองขึ้นในลักษณะเป็นสิทธิขั้นต่ำในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้แก่ฝ่ายผู้ถูกกล่าวหา คือผู้ต้องหา และจำเลย ขึ้นเป็นบทเริ่มต้น โดยปรากฏหลักประกันสิทธิอยู่อย่างกว้างขวางในกติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 แต่ทว่าในส่วนหลักประกันสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของฝ่ายผู้เสียหายนั้น ได้ปรากฏขึ้นในกาลภายหลังโดยปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ซึ่งผ่านการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิด (The United Nation Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offender) ครั้งที่ 7 ณ นครมิลาโน สาธารณรัฐอิตาลี โดยได้รับการรับรองจากที่ประชุมใหญ่ทั่วไป มติที่ 40/34 เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1985

คำว่า “ผู้เสียหายจากอาชญากรรม” ตามนิยามของปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายไม่ว่าจะในด้านร่างกายหรือสภาพจิตใจความเจ็บปวดทรมาน ความรู้สึกนึกคิด ความสูญเสียทางเศรษฐกิจหรือสิทธิขั้นพื้นฐานโดยเป็นผลจากการกระทำ หรือละเว้นการกระทำ ซึ่งเป็นการละเมิดต่อกฎหมายอาญารวมถึงกฎหมายที่บัญญัติให้การใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้องเป็นความผิดทางอาญา อันเป็นกฎหมายของประเทศสมาชิกนั้น ๆ หนึ่ง การพิจารณาว่าบุคคลใดเป็นผู้เสียหายตามความหมายของปฏิญญาสากลฉบับนี้นั้น จะไม่คำนึงถึงว่าได้มีการพบหรือจับกุม ฟ้องร้อง หรือลงโทษผู้กระทำผิดหรือไม่ และยังไม่คำนึงถึงว่าผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหายมีความสัมพันธ์กันอย่างไร นอกจากนี้ ในบางกรณีคำว่าผู้เสียหาย ยังอาจหมายถึงครอบครัวหรือทายาทของผู้เสียหายตลอดจนบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการเข้าไปช่วยเหลือผู้เสียหายให้พ้นจากภยันตราย หรือเข้าป้องกันการทำร้ายนั้น

สำหรับปรัชญาพื้นฐานที่สำคัญของปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 คือ ผู้เสียหายในคดีอาญาและเหยื่ออาชญากรรมจะต้องได้รับการยอมรับและได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จากปรัชญาพื้นฐานดังกล่าว จึงได้มีการกำหนดหลักการพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ทั้งสิ้น 4 ประการ ได้แก่

1) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to justice and fair treatment) ประกอบด้วยหลักการสำคัญเพื่อการคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของฝ่ายผู้เสียหาย ดังนี้

(1) ผู้เสียหายควรได้รับการปฏิบัติด้วยความรู้สึกเมตตา (Compassion) และเคารพถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Dignity) มีสิทธิในการเข้าถึงกลไกของกระบวนการยุติธรรมและได้รับการเยียวยาความเสียหาย (Harm) ที่ได้รับโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

(2) ต้องมีกลไกตุลาการและกลไกบริหาร ในการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อให้ผู้เสียหายสามารถได้รับการเยียวยา (Redress) ผ่านการดำเนินการที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการด้วยความรวดเร็ว (Expeditious) เป็น

ธรรม (Fair) ไม่เสียค่าใช้จ่ายมาก (Inexpensive) และสามารถเข้าถึงได้ (Accessible) อีกทั้งผู้เสียหายควรได้รับการแจ้ง (Informed) ให้ทราบถึงสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาผ่านกลไกเหล่านั้น

(3) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหาย และควรอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหาย โดยประการดังต่อไปนี้

ก) แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึง บทบาทและสิทธิของตน กำหนดเวลาและความคืบหน้าของการดำเนินการพิจารณาและการพิพากษาคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีร้ายแรง (Serious Crimes)

ข) ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต้องยอมรับฟังและพิจารณาเกี่ยวกับทัศนคติและความกังวลใจของผู้เสียหาย โดยเฉพาะกรณีที่กระทบต่อผลประโยชน์ส่วนบุคคล (Personal Interest) ของผู้เสียหาย โดยปราศจากอคติต่อสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยและโดยสอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีนำไปสู่การทำคำพิพากษาอันถึงที่สุดและยุติธรรม เจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับคดีเพื่อประสงค์ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์อันเกี่ยวกับการกระทำความผิดและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อผู้เสียหายในคดีอาญา (Victim's Impact)

ค) จัดให้มีการช่วยเหลือผู้เสียหาย (Assistance) ที่เหมาะสม ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการทางกฎหมาย

ง) กำหนดมาตรการที่จำเป็น เพื่อลดความไม่สะดวกแก่ผู้เสียหาย เพื่อปกป้องสิทธิส่วนบุคคล (Privacy) และ ให้หลักประกันในความปลอดภัยจากการข่มขู่และการล้างแค้นผู้เสียหาย ครอบครัวของผู้เสียหาย และพยานที่เกี่ยวข้อง

จ) หลีกเลี่ยงความล่าช้าโดยไม่จำเป็นในการพิจารณาคดีและการบังคับตามคำสั่ง และคำพิพากษาของศาล ในการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย

ฉ) ควรมีกลไกในการระงับข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการ รวมถึงการไกล่เกลี่ย (Mediation) อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) และความยุติธรรมตามจารีตประเพณีท้องถิ่น ควรใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเหมาะสมเพื่อสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและเยียวยาแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา

2) การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด (Restitution) กล่าวคือ การชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยผู้กระทำความผิดนั้น นับเป็นหนทางที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิด และเป็นหนทางที่สร้างสรรค์ในการควบคุมผู้กระทำความผิดให้ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ในขณะที่เดียวกันนั้นก็เป็นโอกาสที่ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายจะได้รับการฟื้นฟู

3) การได้รับชดเชยความเสียหายโดยรัฐ (Compensation) กล่าวคือ ในคดีอาญาโดยทั่วไปแล้ว การได้รับชดเชยความเสียหายเป็นตัวเงินเป็นมาตรการที่มีความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ ของความช่วยเหลือภายหลังจากที่ตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่อในคดีอาญา ข้อแตกต่างประการสำคัญระหว่างการชดเชยและการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาก็คือ การชดเชยความเสียหายไม่จำเป็นว่าจะต้องมีการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดได้ หรือต้องมีการลงโทษผู้กระทำความผิดให้ชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาแต่อย่างใด ในส่วนนี้หลักเกณฑ์มาตรฐานที่องค์การสหประชาชาติกำหนดไว้ คือ หากผู้เสียหายไม่สามารถได้รับค่าชดเชยจากผู้กระทำความผิดหรือโดยวิธีทางอื่นเต็มจำนวน รัฐต้องพยายาม จัดให้มีการจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้เสียหาย จากกรณีที่ปรากฏว่า (ก) เป็นผู้เสียหายที่ได้รับอันตรายแก่กาย หรือได้รับความเสียหายแก่ร่างกาย หรือจิตใจอันเป็นผลมาจากการกระทำความผิดอาญาร้ายแรง (ข) ครอบครัวของผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ต้องพึ่งพาผู้เสียหายที่ได้เสียชีวิตหรือต้องตกเป็นผู้ไร้ความสามารถอันเนื่องมาจากการตกเป็น

เสียหายในคดีอาญา และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักในการให้การชดเชยแก่ผู้เสียหาย รัฐต้องสนับสนุนส่งเสริมให้มีกองทุนสำหรับการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาระดับชาติ

4) การให้ความช่วยเหลือผู้เสียหาย (Assistance) กล่าวคือ การช่วยเหลือทางด้านจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกการให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การได้รับการชดเชยความเสียหาย สำหรับมาตรฐานในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญานั้น ผู้เสียหายในคดีอาญาต้องได้รับการช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาลการช่วยเหลือด้านสุขภาพจิต หรือสิ่งของจำเป็นประการอื่นจากรัฐ ท้องถิ่น หรือชุมชน และที่สำคัญที่สุดคือผู้เสียหายต้องรับรู้ว่ามีสิทธิได้รับการช่วยเหลือต่าง ๆ ดังที่กล่าว นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องสมควรได้รับการฝึกอบรมเพื่อให้ได้รับทราบแนวทางการให้ความช่วยเหลือที่พร้อมและเหมาะสมแก่ผู้เสียหาย

2. ผลการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการกฎหมายการรับรองสิทธิการแจ้งสิทธิและข้อมูลกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้แก่ผู้เสียหาย

1) มาตรการกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายต่างประเทศ

(1) มาตรการโดยปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985

ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 รับรองหลักการสำคัญให้แก่ผู้เสียหาย คือ ผู้เสียหายในคดีอาญาและเหยื่ออาชญากรรมจะต้องได้รับการยอมรับและได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ได้แก่ 1) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to justice and fair treatment) ประกอบด้วยอนุหลักการสำคัญ ดังนี้ (1) ผู้เสียหายควรได้รับการปฏิบัติด้วยความรู้สึกเมตตา (Compassion) และเคารพถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Dignity) มีสิทธิในการเข้าถึงกลไกของกระบวนการยุติธรรมและได้รับการเยียวยาความเสียหาย (Harm) ที่ได้รับโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (2) ต้องมีกลไกตุลาการและกลไกบริหาร ในการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อให้ผู้เสียหายสามารถได้รับการเยียวยา (Redress) ผ่านการดำเนินการที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการด้วยความรวดเร็ว (Expeditious) เป็นธรรม (Fair) ไม่เสียค่าใช้จ่ายมาก (Inexpensive) และสามารถเข้าถึงได้ (Accessible) อีกทั้งผู้เสียหายควรได้รับการแจ้ง (Informed) ให้ทราบถึงสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาผ่านกลไกเหล่านั้น (3) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหาย และควรอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหาย โดยประการดังต่อไปนี้ ก) แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงบทบาทและสิทธิของตน กำหนดเวลาและความคืบหน้าของการดำเนินการพิจารณาและการพิพากษาคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีร้ายแรง (Serious Crimes) ทั้งนี้ ในมิติของการได้รับการแจ้งสิทธิและรวมถึงข้อมูลอันพึงรับรู้ของฝ่ายผู้เสียหายที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ปรากฏบทรับรองอย่างชัดแจ้งในข้อ 6 (เอ) ที่ว่าการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหายจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ควรได้รับการอำนวยความสะดวก โดย: (เอ) แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงบทบาทและสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของตน ขอบเขต ระยะเวลา และความคืบหน้าของการดำเนินคดีและการจัดการคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีการก่ออาชญากรรมร้ายแรง (Serious Crimes) ข) ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต้องยอมรับฟัง และพิจารณาเกี่ยวกับทัศนคติและความกังวลใจของผู้เสียหาย โดยเฉพาะกรณีที่กระทบต่อผลประโยชน์ส่วนบุคคล (Personal Interest) ของผู้เสียหาย ค) จัดให้มีการช่วยเหลือผู้เสียหาย (Assistance) ที่เหมาะสม ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการทางกฎหมาย ง) กำหนดมาตรการที่จำเป็นเพื่อลดความไม่สะดวกแก่ผู้เสียหายเพื่อปกป้องสิทธิส่วนบุคคล (Privacy) และให้หลักประกันในความปลอดภัยจากการข่มขู่และการล้าแค้นผู้เสียหาย ครอบครัวของผู้เสียหาย และพยานที่เกี่ยวข้อง จ) หลีกเลี่ยงความล่าช้าโดยไม่จำเป็น

ในการพิจารณาคดีและการบังคับตามคำสั่ง และคำพิพากษาของศาลในการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย และ ฉ) ควรมีกลไกในการระงับข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการ รวมถึงการไกล่เกลี่ย (Mediation) อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) และความยุติธรรมตามจารีตประเพณีท้องถิ่น ควรใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเหมาะสมเพื่อสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและเยียววามแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา 2) การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิด (Restitution) 3) การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ (Compensation) และ 4) การให้ความช่วยเหลือผู้เสียหาย (Assistance) กล่าวสรุปได้ว่า ปริญญาสากลงว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ได้รับรองหลักการไว้อย่างชัดเจนจากกรณีของการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึง บทบาทและสิทธิของตน กำหนดเวลา และความคืบหน้าของการดำเนินการพิจารณาและการพิพากษาคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีร้ายแรง (Serious Crimes)

(2) มาตรการโดยประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา

หลักประกันสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ปราบปรามการกำหนดเป็นรายละเอียดไว้โดยกฎหมายในระดับสหพันธรัฐ (Federal) คือ ประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา (United State Code : U.S.C.) เรื่องที่ 18 บทบัญญัติที่ 3776 ข้อ (เอ) โดยบัญญัติรับรองให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าในชั้นใดก็ตาม จะต้องพยายามอย่างถึงยวดยิ่งที่จะทำให้เหยื่ออาชญากรรมได้รับการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิต่าง ๆ และได้รับการช่วยเหลือให้สามารถเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ของเหยื่ออาชญากรรม บนความสอดคล้องกับสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม จำนวน 8 ประการ ดังต่อไปนี้ (1) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองความปลอดภัยจากผู้ต้องหา หรือจำเลย (2) สิทธิที่จะได้รับแจ้งข่าวสารข้อมูลที่ถูกต้อง ทันเวลา ในขั้นตอนการพิจารณาคดีของศาลการพิจารณาพักการลงโทษ รวมทั้งอาชญากรรมหรือกรณีอื่นที่เกี่ยวข้องหรือการหลบหนีของผู้ต้องหา หรือจำเลย (3) สิทธิที่จะเข้าร่วมในทุกกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเว้นแต่ ภายหลังจากได้รับฟังพยานหลักฐานที่ชัดเจนและเป็นหลักฐานที่ใช้ตัดสินลงโทษ และศาลพิจารณาเห็นว่า คำให้การของเหยื่อจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ถ้าเหยื่อได้รับฟังคำให้การของผู้อื่นในการพิจารณาคดี (4) สิทธิที่จะเข้ารับฟังการพิจารณาในศาลชั้นต้น รวมทั้งคำให้การการลงโทษ หรือการพิจารณาพักการลงโทษ (5) สิทธิที่จะปรึกษาพนักงานอัยการในกรณีคดีอาญาร้ายแรง (6) สิทธิที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายเต็มจำนวนและภายในเวลาตามที่กฎหมายบัญญัติ (7) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยไม่ล่าช้า และ (8) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิในความเป็นส่วนตัวของเหยื่อ สามารถจำแนกออกเป็นแต่ละกระบวนการดังต่อไปนี้

(1) กรณีขึ้นสอบสวนคดี กล่าวคือ กระบวนการแจ้งสิทธิและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับผู้เสียหายโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อพนักงานสืบสวนสอบสวนคดีอาญาได้มีความเห็นแล้วว่าผู้นั้นมีสถานะเป็น “เหยื่อ (ผู้เสียหาย)” ในคดีอาญา และต้องเป็นไปโดยนิตินัยอีกด้วย ซึ่งกฎหมายกำหนดให้พนักงานสืบสวนสอบสวนในคดีอาญาจะต้องแจ้งให้เหยื่อทราบถึง 7 ข้อมูลสิทธิ ดังต่อไปนี้ 1.1) สิทธิที่เหยื่อจะได้รับโดยการร้องขอรายการบริการแก่เหยื่อตามที่กฎหมายรับรอง 1.2) ชื่อ ตำแหน่งงาน ชื่อหน่วยงาน และหมายเลขโทรศัพท์ของเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อ ซึ่งสามารถร้องขอการบริการได้ 1.3) สถานที่ซึ่งเหยื่อสามารถเข้ารับบริการรักษาพยาบาลได้ และบริการสำหรับเหยื่อในชุมชน 1.4) การชดเชยความเสียหาย หรือการบรรเทาด้วยวิธีการอื่น อันรวมถึงโครงการชดเชยความเสียหายโดยรัฐซึ่งเหยื่อมีสิทธิได้รับ หรือข้อกำหนดในกฎหมายอื่นที่มีลักษณะเป็นการบรรเทาความเสียหายของเหยื่อ 1.5) โครงการของภาคเอกชนและภาครัฐที่จะบริการให้คำปรึกษาและบำบัดฟื้นฟูแก่เหยื่อ 1.6) สิทธิที่จะทำคำแถลงเกี่ยวกับการปล่อยตัวก่อนการพิจารณาคดี ในคดีความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งเป็นคดีระหว่างรัฐจากการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองจากการคุกคามต่อสิทธิส่วนตัว และ 1.7) ข่าวสารเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายใน

การทดสอบและการปรึกษาแนะนำในคดีการทำร้ายร่างกายทางเพศ (Sexual Assault) อันแสดงให้เห็นว่ามีความเสี่ยงที่จะติดโรคติดต่อสัมพันธ์ทางเพศ

(2) กรณีชั้นสั่งคดีโดยพนักงานอัยการ กล่าวคือ ประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกากำหนดให้พนักงานอัยการ มีหน้าที่จะต้องแจ้งให้เหยื่ออาชญากรรม (ผู้เสียหาย) ทราบถึงความเป็นไปของคดีระหว่างที่กำลังดำเนินการทางคดี โดยจะต้องแจ้งให้ทราบในเบื้องต้นถึงสิทธิ 5 ประการ ดังต่อไปนี้ (2.1) การปล่อย หรือการกักขังตัวผู้ต้องหา หรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด (2.2) การตั้งข้อหาต่อผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด หรือการสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา รวมถึงถิ่นที่อยู่ของผู้กระทำความผิดที่เข้าสู่กระบวนการเบี่ยงเบนคดีในชั้นก่อนฟ้องคดี และรายละเอียดเกี่ยวกับการเบี่ยงเบนคดี (2.3) กระบวนพิจารณาคดี หมายอาญา หรือคำสั่งศาลต่าง ๆ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงเรื่องเหล่านั้น และหรือการดำเนินไปของแต่ละกระบวนการในทางศาล ไม่ว่าจะผู้เสียหาย หรือพยาน จะร้องขอหรือมีสิทธิหรือไม่ (2.4) การยอมรับสารภาพผิด หรือการอ่านคำพิพากษาของศาล และคณะลูกขุนที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงภายหลังการพิจารณา และ (2.5) ในกรณีผู้กระทำความผิดถูกตัดสิทธิลงโทษ จะต้องแจ้งแก่เหยื่ออาชญากรรม (ผู้เสียหาย) ให้ทราบถึงวันที่อ่านคำพิพากษา ข้อกำหนดในคำพิพากษา และโปรแกรมที่นำมาบังคับใช้กับผู้กระทำความผิดที่หน่วยงานราชทัณฑ์สามารถแจ้งให้ทราบได้ ซึ่งจะต้องกำหนดวัน (ถ้ามี) อันผู้กระทำความผิดจะได้รับการปล่อยตัวโดยมีทัณฑ์บน หรือการคุมประพฤติหลังการปล่อยตัว

(3) ชั้นพิจารณาพิพากษาคดี กล่าวคือ ในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี กฎหมายกำหนดให้ศาลจะต้องแจ้งข้อมูลให้เหยื่ออาชญากรรม (ผู้เสียหาย) รับทราบในรายละเอียด 3 ประการสำคัญ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง ขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ประการที่สอง ข้อมูลข่าวสารที่ผู้เสียหายจะพึงได้รับในแต่ละขั้นตอน และ ประการที่สาม การแจ้งให้ทราบถึงการดำเนินการภายหลังจากการตัดสินคดี ทั้งนี้ มีข้อสังเกตเพิ่มเติมที่ได้รับจากการศึกษา คือ เมื่อจำเลยได้รับการตัดสินลงโทษ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ (เจ้าหน้าที่ศาล) ต้องแจ้งให้เหยื่ออาชญากรรม (ผู้เสียหาย) ทราบถึงรายละเอียด ดังต่อไปนี้ด้วย (1) รายงานการสืบสวนสอบสวนก่อนมีการพิพากษา รวมถึงการประเมินความเสียหายทางสังคม จิตวิทยา และการรักษาพยาบาลอันเป็นผลกระทบเนื่องจากอาชญากรรม เรียกว่า “รายงานผลกระทบต่อเหยื่อ” (Victim Impact Statement) ซึ่งรวมถึงข้อกำหนดในการชดเชยค่าความเสียหาย (2) แจ้งวิธีการในการติดต่อโดยตรงกับเจ้าพนักงานคุมประพฤติ ถ้าหากว่าผู้เสียหายต้องการ

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า กรณีมาตรการกฎหมายของประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา ได้รับรองสิทธิในการรับรู้และการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้แก่ผู้เสียหายไว้อย่างกว้างขวาง โดยไม่จำเป็นต้องได้รับการร้องขอจากฝ่ายผู้เสียหายแต่อย่างใด กล่าวคือ กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐที่จะต้องให้บริการ และแจ้งสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้รับทราบอย่างเพียงพอ โดยสิทธิในการได้รับทราบถึงข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ ถูกกำหนดรับรองขึ้นตั้งแต่ชั้นสอบสวนคดี ชั้นสั่งคดี ชั้นพิจารณาพิพากษาคดี และชั้นบังคับโทษ

(3) มาตรการโดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

หลักประกันสิทธิในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหาย ถูกรับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีการรับรองอยู่ถึง 4 ระดับชั้นกระบวนการ ได้แก่

(1) ชั้นสอบสวนคดี กล่าวคือ กรณีผู้เสียหายเป็นพยานในคดีอาญาจะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียด ทางคดีตั้งแต่ชั้นสอบสวน โดยกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องแจ้งถึงสิทธิประการนี้ต่อผู้เสียหาย (มาตรา 48) ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าวเป็นไปในระบบบังคับ

(2) ชั้นสั่งคดี กล่าวคือ ในชั้นสั่งคดีของพนักงานอัยการ กฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการจะต้องแจ้งให้ทราบถึงเหตุแห่งการสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นต่อผู้เสียหายรับทราบ (มาตรา 171) ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้เป็นไปในระบบบังคับ มีข้อสังเกตจากการศึกษา กล่าวคือ การแจ้งผลการสั่งไม่ฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการนั้น กรณีประมวล

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย กำหนดให้พนักงานอัยการจะต้อง “แจ้งผลของคำสั่ง” กรณีการสั่งไม่ฟ้องคดีให้กับผู้เสียหายรับรู้ (มาตรา 146 วรรคหนึ่ง) แต่กระนั้นในส่วนของ “การแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับการสั่งไม่ฟ้องคดี” กฎหมายไม่ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ กล่าวคือ เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ผู้เสียหาย “มีสิทธิร้องขอต่อพนักงานอัยการ” เพื่อขอทราบรายละเอียดสรุปประเด็นเกี่ยวกับพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดีนั้นได้ ทั้งนี้ภายในกำหนดอายุความฟ้องร้องคดี (มาตรา 146 วรรคสอง) อันแตกต่างไปจากกรณีของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่ให้ดำเนินการไปในระบบบังคับ ในลักษณะเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ

(3) ชั้นพิจารณาคดี กล่าวคือ กฎหมายกำหนดให้ทำการแจ้งผู้เสียหายให้ทราบถึงกระบวนการพิจารณาคดี วัน เวลา สถานที่ในการพิจารณาคดี และรวมถึงผลทางคดี (มาตรา 406 ตี) อย่างไรก็ตาม ในกรณีของการรับรู้ในรายละเอียดของสำนวนคดีนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้เป็น “สิทธิของผู้เสียหาย” ที่จะต้องร้องขอต่อพนักงานอัยการ หรือศาล เพื่อให้มีคำสั่งอนุญาตให้ผู้เสียหายสามารถเข้าถึง หรือคัดลอกสำเนาข้อมูลรายละเอียดในสำนวนคดีได้

(4) ชั้นบังคับโทษ กฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิร้องขอต่อเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เพื่อให้แจ้งผลและรายละเอียดเกี่ยวกับการบังคับโทษจำคุก และรวมถึงการปล่อยตัวผู้กระทำความผิดภายหลังพ้นโทษ

กล่าวสรุปได้ว่า กรณีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้รับรองสิทธิในการได้รับแจ้งข้อมูลข่าวสารของผู้เสียหายจากการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเช่นเดียวกัน โดยจำแนกออกเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบบังคับที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องแจ้งให้ผู้เสียหายทราบ และรูปแบบการร้องขอโดยผู้เสียหาย เพื่อขอรับทราบข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

2) มาตรการกฎหมายของประเทศไทย

(1) มาตรการโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติรับรองเกี่ยวกับแนวนโยบายแห่งรัฐในการบริหารงานยุติธรรมทางอาญาโดยบัญญัติไว้ในมาตรา 68 กล่าวคือ “รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร รัฐพึงมีมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ โดยเคร่งครัด ปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใด ๆ และรัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาส ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมตลอดถึงการจัดหาทนายความให้” อย่างไรก็ตาม เกี่ยวกับการรับรองสิทธิของผู้เสียหายในการได้รับการแจ้งสิทธิและข้อมูลทางคดีจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น จากข้อมูลการศึกษาปรากฏว่าอยู่ในข่ายความคุ้มครองตามแนวนโยบายแห่งรัฐเกี่ยวกับการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมในลักษณะทางอ้อม ซึ่งกล่าวไว้ในในมิติประสิทธิภาพ เป็นธรรม และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร แต่กระนั้นเมื่อพิจารณาเฉพาะลงไปทีสิทธิในการได้รับการแจ้งสิทธิและข้อมูลในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย จากผลการศึกษาปรากฏว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังไม่ได้รับรองสิทธิประการนี้ไว้โดยชัดแจ้งและโดยตรงส่งผลให้ตัวของผู้เสียหาย ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งในการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ยังไม่สามารถรับรู้ถึงรายละเอียดทางคดี ทำให้ประสิทธิภาพในการถ่วงดุลตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐในระบบงานยุติธรรมทางอาญาโดยฝ่ายผู้เสียหายจึงยังคงไม่เกิดขึ้นในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย

(2) มาตรการโดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

หลักประกันสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหาย ที่รับรองไว้โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประกอบด้วยหลักประกันสิทธิ จำนวน 12 ด้าน ได้แก่ สิทธิร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน สิทธิในการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาด้วยตนเอง สิทธิในการเข้าเป็นโจทก์ร่วมในคดีอาญากับพนักงานอัยการ สิทธิในการยอมความในคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัว สิทธิในการฟ้องและถอนฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา สิทธิที่จะไม่ต้องตอบคำถามโดยตรงหรือโดยอ้อมอันอาจจะทำให้ผู้เสียหายในฐานะพยานถูกฟ้องคดีอาญา สิทธิที่จะได้รับการจัดหาล่าม สิทธิในการคัดค้านการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหา หรือจำเลย สิทธิในการได้รับแจ้งผลทางคดีกรณีพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องคดี สิทธิขอให้จัดให้มีการยืนยัน หรือชี้ตัวผู้กระทำผิดในสถานที่ที่เหมาะสมและมีให้ผู้เสียหายถูกมองเห็น สิทธิการได้รับการปฏิบัติเป็นการเฉพาะกับผู้เสียหายที่เป็นเด็ก หรือหญิง สิทธิในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทเพื่อเยียวยาค่าเสียหาย อย่างไรก็ตามเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในการได้รับการแจ้งรายละเอียดของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญานี้ กรณีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 146 วรรคหนึ่ง รับรองไว้ว่า พนักงานอัยการมีหน้าที่เพียงการ “แจ้งผลทางคดีให้ผู้เสียหายทราบ” เท่านั้น แต่ในประเด็นรายละเอียดทางคดี ผู้เสียหายจะต้องใช้สิทธิร้องขอต่อพนักงานอัยการเพื่อขอทราบสรุปพยานหลักฐานพหุความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดีนั้นอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้ภายในกำหนดอายุความฟ้องร้องคดี อันเป็นการรับรองสิทธิในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในระดับที่น้อยกว่ามาตรการกฎหมายที่รับรองไว้โดยปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 และมาตรการกฎหมายโดยประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา และมาตรการโดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(3) มาตรการโดยพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 กฎหมายฉบับนี้ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อตอบสนองต่อสิทธิของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ โดยกฎหมายยึดถือหลักเจตนารมณ์แห่งกฎหมายว่า “หน่วยงานของรัฐต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในความครอบครองของตนแก่ประชาชน โดยกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ในกฎหมายให้เจ้าหน้าที่รัฐจะต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเป็นหลัก ส่วนการปกปิดให้กระทำเป็นข้อยกเว้น ” แต่อย่างไรก็ดี เจ้าหน้าที่รัฐ ก็อาจปกปิดข้อมูลข่าวสารของทางราชการนั้นได้เช่นเดียวกัน โดยมีอยู่ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ลักษณะเป็นข้อห้ามมิให้เปิดเผยอย่างเด็ดขาด กรณีดังกล่าวนี้ปรากฏการรับรองไว้ในมาตรา 14 คือ ข้อมูลข่าวสารของราชการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์จะเปิดเผยมิได้ 2) ลักษณะให้เป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐหรือหน่วยงานรัฐ ปรากฏการรับรองไว้ใน มาตรา 15 โดยหากทางราชการเห็นว่าการเปิดเผยจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ (มาตรา 15 (1)) หรือการเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ หรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการฟ้องคดี การป้องกัน การปราบปราม (มาตรา 15 (2)) หรือความเห็น หรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใด (มาตรา 15 (3)) เป็นต้น กรณีเหล่านี้ราชการอาจใช้ดุลพินิจไม่เปิดเผยข้อมูลให้แก่ประชาชนรับรู้ได้ โดยผลจากศึกษาบทบัญญัติของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 15 ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงสามารถใช้ดุลพินิจตามกฎหมาย ข้อมูลข่าวสารของราชการ เพื่อปฏิเสธการแจ้งสิทธิข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาให้กับผู้เสียหายได้ โดยการใช้ดุลพินิจในการปฏิเสธการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญานี้ ปรากฏว่า “คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร” ได้เคยให้เหตุผลไว้ในคำวินิจฉัยเกี่ยวกับการร้องขอสำเนาคำให้การในการสอบสวนคดีอาญาว่า “แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการ

เกี่ยวกับคดีอาญาไว้เป็นการเฉพาะ แต่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เป็นกฎหมายที่ให้สิทธิประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการที่กว้างกว่าและไม่ขัดแย้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เจ้าหน้าที่รัฐจึงใช้ดุลพินิจไม่เปิดเผยข้อมูลสำเนาทำให้การในการสอบสวนคดีอาญาได้” จากข้อวินิจฉัยดังกล่าวนี้จึงรับฟังได้ว่าพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 15 สามารถนำมาใช้เป็นข้อยกเว้นสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐาน สำนวนคดีอาญา และความเห็นทางคดีของพนักงานอัยการตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารับรองสิทธิไว้ได้ ซึ่งการมีความเห็นของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าวนี้มีผลเท่ากับเป็นการใช้ดุลพินิจความเห็นในทางลบด้านสิทธิตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารับรองไว้ นอกจากนี้ จากข้อมูลการศึกษายังพบอีกว่า ในบริบทของประเทศไทยกรณีการพิจารณาสำนวนคดีของพนักงานอัยการเพื่อใช้ดุลพินิจในการสั่งคดี ก็เป็นข้อจำกัดสิทธิที่อยู่ในขั้นตอนการพิจารณาทางคดีของพนักงานอัยการในสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุดตามที่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 15 (3) รับรองไว้อีกด้วย จึงทำให้พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจไม่เปิดเผยข้อมูลทางคดีอาญาในกรณีนี้ได้ โดยปรากฏการวินิจฉัยรับรองไว้โดยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอีกเช่นกัน ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ สค 50/2560

อภิปรายผล

จากข้อมูลการศึกษาที่ได้ค้นพบ สามารถนำมากำหนดเป็นการวิเคราะห์และอภิปรายผลได้ ดังนี้

1) วิเคราะห์มาตรการกฎหมายในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลของผู้เสียหายในคดีอาญาของประเทศไทย

จากข้อมูลการศึกษาที่ค้นพบจากการศึกษา ภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ข้อ 6 (เอ) ได้รับรองสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to justice and fair treatment) โดยรัฐมีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งให้ผู้เสียหาย ทราบถึงบทบาทและสิทธิของตน รวมถึงกำหนดเวลา และความคืบหน้าของการดำเนินการพิจารณาและการพิพากษาคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีร้ายแรง (Serious Crimes) ซึ่งภายใต้การอนุวัติผลตามประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้รับรองสิทธิในการแจ้งสิทธิและข้อมูลในคดีอาญาให้แก่ผู้เสียหายไว้อย่างครอบคลุม ตั้งแต่ขั้นสอบสวนคดี ชั้นสั่งคดี ชั้นพิจารณาคดี และชั้นบังคับโทษไว้อย่างครอบคลุม แต่กระนั้นในนิติกฎหมายภายในของประเทศไทย ยังไม่ปรากฏการรับรองสิทธิในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลของผู้เสียหายจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นโดยตรง ไม่ว่าจะโดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในชั้นสอบสวนคดี ชั้นสั่งคดี ชั้นพิจารณาพิพากษาคดี และรวมถึงชั้นบังคับโทษและป้องกันการกระทำผิดซ้ำ อันเป็นความแตกต่างไปจากกฎหมายสากลทั้งในส่วนของกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายต่างประเทศ ในระดับที่เห็นได้ถึงความเหลื่อมล้ำทางหลักประกันสิทธิได้อย่างกระจ่างชัด จากผลการศึกษา ภายใต้หลักประกันสิทธิของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย คงปรากฏแต่เพียงสิทธิบางประการที่จะได้รับแจ้งข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาบางส่วนเท่านั้น ได้แก่ สิทธิของผู้เสียหายในการได้รับการแจ้งคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 146 วรรคหนึ่ง รับรองไว้ กล่าวคือ เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ผู้เสียหายมีสิทธิร้องขอต่อพนักงานอัยการเพื่อขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดีนั้นได้ ทั้งนี้ภายในกำหนดอายุความฟ้องร้องคดี หรือสิทธิตามมาตรา 133 ทวิ กล่าวคือ สิทธิที่พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งให้แก่ผู้เสียหายที่เป็นเด็กทราบถึงสิทธิในการที่จะจะต้องจัดให้นม นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และรวมถึงพนักงานอัยการ ให้ต้องร่วมอยู่ด้วยในการสอบปากคำเด็กนั้น เป็นต้น โดยสิทธิในการได้รับแจ้งรายละเอียดและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กลับไป

ปรากฏการณ์ที่ได้รับการแจ้งสิทธิและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของฝ่ายผู้ต้องหา หรือจำเลย ในคดีอาญาอย่างกว้างขวางเสียหาย ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อาทิ มาตรา 7/1 การแจ้งสิทธิที่ตนพึงมีให้แก่ผู้ถูกจับหรือจำเลย หรือมาตรา 8 การแจ้งสิทธิที่ตนพึงมีให้แก่จำเลยทราบนับแต่ที่มีการยื่นฟ้องเป็นคดีอาญา มาตรา 134/1 การแจ้งสิทธิการมีทนายความโดยรัฐจัดหาให้ในชั้นสอบสวน มาตรา 173 การแจ้งสิทธิการมีทนายความโดยรัฐจัดหาให้ในชั้นพิจารณาคดี เป็นต้น

โดยผลจากการศึกษายังปรากฏข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลในคดีอาญาในบริบทกฎหมายของประเทศไทยอีกประการหนึ่งด้วย กล่าวคือ เมื่อพิจารณาไปที่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 กฎหมายฉบับนี้ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อตอบสนองต่อสิทธิของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ โดยกฎหมายยึดถือหลักเจตนารมณ์แห่งกฎหมายว่า “หน่วยงานของรัฐต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในความครอบครองของตนแก่ประชาชน โดยกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ในกฎหมายให้เจ้าหน้าที่รัฐจะต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเป็นหลักการปกปิดให้กระทำเป็นข้อยกเว้น” แต่อย่างไรก็ดี เจ้าหน้าที่รัฐก็อาจปกปิดข้อมูลข่าวสารของทางราชการนั้นได้เช่นเดียวกัน โดยมีอยู่ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ลักษณะเป็นข้อห้ามมิให้เปิดเผยอย่างเด็ดขาด กรณีดังกล่าวนี้ปรากฏการรับรองไว้ในมาตรา 14 คือ ข้อมูลข่าวสารของราชการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์จะเปิดเผยมิได้ 2) ลักษณะให้เป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐหรือหน่วยงานรัฐ ปรากฏการรับรองไว้ใน มาตรา 15 โดยหากทางราชการเห็นว่าการเปิดเผย จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ (มาตรา 15 (1)) หรือการเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ หรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการป้องกัน การปราบปราม (มาตรา 15 (2)) หรือความเห็น หรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใด (มาตรา 15 (3)) เป็นต้น กรณีเหล่านี้ราชการอาจใช้ดุลพินิจไม่เปิดเผยข้อมูลให้แก่ประชาชนรับรู้ได้ ด้วยบทบัญญัติของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 15 ที่กล่าว ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงสามารถใช้ดุลพินิจตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ เพื่อปฏิเสธการแจ้งสิทธิข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาให้กับผู้เสียหายได้ โดยการใช้ดุลพินิจในการปฏิเสธการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญานี้ ปรากฏว่า “คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร” ได้เคยให้เหตุผลไว้ในคำวินิจฉัยเกี่ยวกับการร้องขอสำเนาคำให้การในการสอบสวนคดีอาญาว่า “แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการเกี่ยวกับคดีอาญาไว้เป็นการเฉพาะ แต่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เป็นกฎหมายที่ให้สิทธิประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการที่กว้างกว่าและไม่ขัดแย้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เจ้าหน้าที่รัฐจึงใช้ดุลพินิจไม่เปิดเผยข้อมูลสำเนาคำให้การในการสอบสวนคดีอาญาได้”

จากข้อวินิจฉัยดังกล่าวนี้ จึงรับฟังได้ว่าพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 15 สามารถนำมาใช้เป็นข้อยกเว้นสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐาน สำนวนคดีอาญา และความเห็นทางคดีของพนักงานอัยการตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารับรองสิทธิไว้ได้ ซึ่งการมีความเห็นของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าวนี้ มีผลเท่ากับเป็นการใช้ดุลพินิจความเห็นในทางลบข้างสิทธิตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารับรองไว้ อันเป็นการขัดแย้งกับหลักประกันสิทธิมนุษยชนที่รับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ข้อ 6 (เอ) เกี่ยวกับการพึงได้รับการแจ้งสิทธิและข้อมูลในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายอย่างชัดแจ้ง ซึ่งการให้ความเห็นของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นนี้ มีผลเท่ากับความเห็นของคณะกรรมการทรงสิทธิเหนือกว่าหลักประกันสิทธิของบุคคลตามกฎหมาย ซึ่งการมีดุลพินิจเช่นนี้ย่อมไม่ถูกต้องสอดคล้องกับหลักการสากลอันเป็นความแตกต่างอย่างมากกับบทกฎหมายของประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา ที่ได้รับรองสิทธิในการเข้าถึงการแจ้งสิทธิและ

ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายไว้อย่างกว้างขวางตั้งแต่ชั้นสอบสวนคดีไปจนกระทั่งชั้นพิจารณาตัดสินของศาล นอกจากนี้ จากข้อมูลการศึกษายังพบอีกว่า ในบริบทของประเทศไทยกรณีการพิจารณาสำนวนคดีของพนักงานอัยการเพื่อใช้ดุลพินิจในการสั่งคดี ก็เป็นข้อจำกัดสิทธิที่อยู่ในขั้นตอนการพิจารณาทางคดีของพนักงานอัยการในสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุดตามที่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 15 (3) รับรองไว้อีกด้วย จึงทำให้พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจไม่เปิดเผยข้อมูลทางคดีอาญาในกรณีนี้ได้ โดยปรากฏการวินิจฉัยรับรองไว้โดยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอีกเช่นกัน ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ สค 50/2560 จากข้อเท็จจริงเหล่านี้ จะเห็นได้ว่า การเปิดเผยข้อมูลทางคดีให้แก่ผู้เสียหายในระบบกฎหมายของประเทศไทย ยังคงปรากฏการจำกัดสิทธิอยู่อย่างมาก

ดังนั้น การรับรองให้มีมาตรการกฎหมายในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลของผู้เสียหายในคดีอาญาของประเทศไทยจึงจำเป็นต้องอนุวัตผลให้เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ข้อ 6 (เอ) ที่ได้รับรองสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to justice and fair treatment) ให้แก่ผู้เสียหายอย่างชอบธรรม

2) แนวทางพัฒนามาตรการกฎหมายในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลของผู้เสียหายจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับหลักประกันสิทธิในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ได้ค้นพบจากการศึกษาจากประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งสหพันธรัฐเยอรมนี ได้ปรากฏการรับรองสิทธิในการได้แจ้งสิทธิและข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้อย่างครอบคลุม ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และรวมถึงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อให้หลักประกันสิทธิดังกล่าวเหล่านั้น ได้แก่ การสอบสวนคดี การสั่งคดี การพิจารณาคดี และการบังคับโทษ ถูกอนุวัตเป็นวิธีการในทางรายละเอียดอย่างเป็นมาตรฐานแบบแผน

1) การรับรองสิทธิโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ด้วยที่สิทธิในการได้แจ้งสิทธิและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหายเป็นหลักประกันสิทธิ ในระดับสากลที่ถูกรับรองไว้โดยปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ข้อ 6 (เอ) ซึ่งกรณีของประเทศไทยเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้ถูกรับรองไว้แล้วเช่นกันในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้แก่ สิทธิของผู้เสียหายในการได้รับการแจ้งคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 146 วรรคหนึ่งรับรองไว้ ซึ่งเมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ผู้เสียหายมีสิทธิร้องขอต่อพนักงานอัยการเพื่อขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดีนั้นได้ ทั้งนี้ภายในกำหนดอายุความฟ้องร้องคดี แต่การเข้าถึงสิทธิประการนี้ของผู้เสียหาย กลับปรากฏข้อจำกัดจากพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 อันปรากฏการรับรองไว้ในมาตรา 15 กล่าวคือ หากทางราชการเห็นว่า การเปิดเผยจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ (มาตรา 15 (1)) หรือการเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ หรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการฟ้องคดี การป้องกัน การปราบปราม (มาตรา 15 (2)) หรือความเห็น หรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใด (มาตรา 15 (3)) เป็นต้น กรณีเหล่านี้หน่วยงานราชการ ซึ่งรวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐอาจใช้ดุลพินิจไม่เปิดเผยข้อมูลให้แก่ประชาชนรับรู้ได้ ด้วย

บทบัญญัติของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 15 ที่ค้นพบจากการศึกษาทำให้เจ้าหน้าที่รัฐ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงสามารถใช้ดุลพินิจตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารราชการ เพื่อปฏิเสธการแจ้งสิทธิข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาให้กับผู้เสียหายได้ โดยการใช้อดุลพินิจในการปฏิเสธการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญานี้ ปรากฏว่า “คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร” ได้วินิจฉัยในทางสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่รัฐสามารถใช้ดุลพินิจไม่เปิดเผยข้อมูลสำเนาทำให้การในการสอบสวนคดีอาญาได้ และจากข้อวินิจฉัยดังกล่าวนี้ ตั้งที่ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ไว้แล้วว่า ย่อมพึงรับฟังได้ว่าพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 15 สามารถนำมาใช้เป็นข้อยกเว้นสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐาน สำนวนคดีอาญา และความเห็นทางคดีของพนักงานอัยการตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารับรองสิทธิไว้ได้ ซึ่งการมีความเห็นของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าวนี้ มีผลเท่ากับเป็นการใช้อดุลพินิจความเห็นในทางลบล้างสิทธิตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารับรองไว้ อันเป็นการขัดแย้งกับหลักประกันสิทธิมนุษยชนที่รับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ข้อ 6 (เอ) ที่ได้รับรองสิทธิประการนี้ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งการให้ความเห็นของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นนี้มีผลเท่ากับความเห็นของคณะกรรมการทรงสิทธิเหนือกว่าหลักประกันสิทธิของบุคคลตามกฎหมาย อันกระทบต่อหลักประกันสิทธิในคดีอาญาของผู้เสียหายเป็นอย่างมาก

ในการนี้ จากการสอบทานไปถึงการรับรองสิทธิในการได้รับการแจ้งสิทธิและข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายในเนื้อหาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พบว่า ยังไม่ปรากฏการรับรองสิทธิประการนี้ให้แก่ผู้เสียหายไว้โดยเนื้อหาของรัฐธรรมนูญอยู่แต่อย่างใด อันมีผลเท่ากับว่ากฎหมายสูงสุดของประเทศมิได้ ให้ความคุ้มครองในสิทธิดังกล่าวนี้ขึ้นเอง ซึ่งในความเห็นของผู้ศึกษาจากที่เนื้อหาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังมิได้รับรองถึงการแจ้งสิทธิและข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย ทำให้คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 จึงมีดุลพินิจวินิจฉัยในทางขัดแย้งกับหลักประกันสิทธิทางคดีอาญาของผู้เสียหายที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารับรองไว้ได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ต่างเป็นกฎหมายในลำดับชั้นเดียวกัน ศักดิ์แห่งกฎหมายจึงมีค่าบังคับเท่าเทียมกัน ดังข้อเท็จจริงที่กล่าวแสดงไว้เป็นตัวอย่างทางคดีตามที่คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้วินิจฉัยไว้ในข้างต้น ซึ่งหากเนื้อหาของรัฐธรรมนูญรับรองสิทธิในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาไว้โดยตรง จะมีผลเท่ากับว่าสิทธิประการนี้ดำรงความสำคัญในระดับสูงสุด อันจะทำให้การตีความในทางข้อจำกัดสิทธิโดยอาศัยพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 15 ที่เคยเกิดขึ้น จะต้องเปลี่ยนแปลงทิศทางการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินคดีไป เพราะมีเช่นนั้นจะกลับกลายเป็นว่าการดำเนินการของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในลักษณะจำกัดสิทธิโดยอาศัยมาตรา 15 ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เป็นการกระทำที่ขัดหรือแย้งกับหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้ขึ้นเอง อันจะทำให้ข้อจำกัดสิทธิประการนั้นตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ไม่มีผลใช้บังคับ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 68 โดยเพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับหลักประกันสิทธิในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายขึ้นในบทบัญญัติวรรคท้ายของมาตราดังกล่าว

2) การรับรองสิทธิโดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(1) ชั้นสอบสวนคดี

จากที่ประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา (United State Code : U.S.C.) เรื่องที่ 18 บทบัญญัติที่ 3776 ข้อ (เอ) บัญญัติรับรองให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าในชั้นใดก็ตาม จะต้องพยายามอย่างยิ่งยวดที่จะทำให้ผู้เสียหายได้รับการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิต่าง ๆ และได้รับการช่วยเหลือให้สามารถเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ของผู้เสียหายบนความสอดคล้องกับสิทธินั้น โดยในชั้นสอบสวนคดี ปรากฏข้อมูลจากการศึกษาว่า กฎหมายของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดรายละเอียดของการแจ้งข้อมูลให้ผู้เสียหายทราบถึง 7 ข้อมูลสิทธิ ดังต่อไปนี้ 1.1) สิทธิที่ผู้เสียหายจะได้รับโดยการร้องขอรายการบริการที่ผู้เสียหายพึงได้รับตามที่กฎหมายรับรอง 1.2) ชื่อ ตำแหน่งงาน ชื่อหน่วยงาน และหมายเลขโทรศัพท์ของเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหาย ซึ่งสามารถร้องขอรับบริการได้ 1.3) สถานที่ซึ่งผู้เสียหายสามารถเข้ารับบริการรักษาพยาบาลได้ และบริการสำหรับผู้เสียหายในชุมชน 1.4) การขอใช้ความเสียหาย หรือการบรรเทาด้วยวิธีการอื่น อันรวมถึงโครงการชดเชยความเสียหายโดยรัฐซึ่งผู้เสียหาย มีสิทธิได้รับ หรือข้อกำหนดในกฎหมายอื่นที่มีลักษณะเป็นการบรรเทาความเสียหายของผู้เสียหาย 1.5) โครงการของภาคเอกชนและภาครัฐที่จะบริการให้คำปรึกษาและบำบัดฟื้นฟูแก่ผู้เสียหาย 1.6) สิทธิที่จะทำคำแถลงเกี่ยวกับการปล่อยตัวก่อนการพิจารณาคดี ในคดีความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งเป็นคดีระหว่างรัฐจากการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองจากการคุกคามต่อสิทธิส่วนตัว และ 1.7) ข่าวสารเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการทดสอบและการปรึกษาแนะนำในคดีการทำร้ายร่างกายทางเพศ (Sexual Assault) อันแสดงให้เห็นว่ามีความเสี่ยงที่จะติดโรคติดต่อสัมพันธ์ทางเพศ นอกจากนี้ เมื่อมีการตั้งข้อหาโดยพนักงานสอบสวนแล้ว อำนาจการดำเนินคดีจะโอนไปยังพนักงานอัยการ โดยพนักงานอัยการจะมีหน้าที่ทำการแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบในขั้นตอนของการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาต่อจากกระบวนการสอบสวน ซึ่งจะต้องแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับสถานะของการสืบสวนสอบสวนคดี และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการจับตัวผู้ต้องหาได้ให้แก่เหยื่ออาชญากรรม จากกระบวนการในการแจ้งสิทธิและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหายในชั้นสอบสวนคดีของสหรัฐอเมริกา เมื่อพิจารณาลงไปในเนื้อหารายละเอียดแล้ว ผู้เสียหายที่ได้รับแจ้งสิทธิอย่างละเอียดและสามารถตั้งรับเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้อย่างสมบูรณ์เป็นอย่างมาก เพราะมีทั้งการแจ้งสิทธิที่เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินคดี สิทธิที่ผู้เสียหายสามารถร้องขอได้จากรัฐ และรวมการได้รับการเยียวยาและความคุ้มครองทางสภาพจิตใจอย่างครอบคลุม ซึ่งกรณีการแจ้งสิทธิของผู้เสียหายในมิติเหล่านี้ เมื่อนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับการรับรองสิทธิไว้โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย ผลการศึกษาได้ยืนยันอย่างชัดเจนว่า ไม่ปรากฏการรับรองสิทธิในการแจ้งสิทธิและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้แก่ผู้เสียหายในกระบวนการของชั้นสอบสวนคดีอยู่แต่อย่างใด ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรนำเอาแบบอย่างการแจ้งสิทธิและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหายของสหรัฐอเมริกา มาเป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยวิธีการรับรองสิทธิในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้แก่ผู้เสียหายในชั้นสอบสวนคดีไว้ในเนื้อหาของกฎหมาย

(2) ชั้นสั่งคดี

จากข้อมูลการศึกษาที่ผู้ศึกษาทำการวิเคราะห์ไว้ถึงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยที่เกี่ยวกับสิทธิในการได้รับแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหาย จากผลการศึกษาปรากฏว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาคงมีการรับรองสิทธิไว้เพียงประการเดียวเท่านั้น คือ สิทธิการได้รับการแจ้งคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ซึ่งถูกรับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 146 โดยกำหนดให้เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ผู้เสียหายมีสิทธิร้องขอต่อพนักงานอัยการเพื่อขอ

ทราบสรุปยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดีนั้นได้ ทั้งนี้ภายในกำหนดอายุความฟ้องร้องคดี (มาตรา 146 วรรคสอง) มีข้อสังเกตคือ สิทธิในการได้รับทราบสรุปยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดีนี้ จะปรากฏผลก็ต่อเมื่อผู้เสียหายได้ “ร้องขอ” เป็นสำคัญ มิใช่เป็นหน้าที่ในลักษณะบังคับให้พนักงานอัยการต้องแจ้งตามแบบอย่างที่ใช้บังคับอยู่ในประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกาแต่อย่างใด นอกจากกรณีนี้ จากข้อมูลการศึกษาซึ่งปรากฏอีกว่า ไม่ปรากฏบทกฎหมายที่รับรองให้พนักงานสอบสวนต้องทำการแจ้งผลเกี่ยวกับสำนวนการสอบสวน รวมถึงความเห็นของพนักงานสอบสวนให้แก่ผู้เสียหายรับทราบในชั้นสอบสวนคดีโดยพนักงานสอบสวนไว้แต่อย่างใดอีกเช่นกัน ซึ่งกรณีของการแจ้งสิทธิและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้แก่ผู้เสียหายในชั้นสั่งคดีนั้น กรณีของสหรัฐอเมริกาโดยประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา ได้มีการกำหนดให้มีการแจ้งสิทธิและข้อมูลให้แก่ผู้เสียหายในชั้นพนักงานอัยการที่ครอบคลุมเนื้อหาเป็นอย่างมาก ได้แก่ การกำหนดให้พนักงานอัยการ มีหน้าที่จะต้องแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงความเป็นไปของคดีระหว่างที่กำลังดำเนินการทางคดี โดยจะต้องแจ้งให้ทราบในเบื้องต้นถึงสิทธิ (1) การปล่อยหรือการกักขังตัวผู้ต้องหา หรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด (2) การตั้งข้อหาต่อผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด หรือการสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา รวมถึงถิ่นที่อยู่ของผู้กระทำความผิดที่เข้าสู่กระบวนการเบี่ยงเบนคดีในชั้นก่อนฟ้องคดี และรายละเอียดเกี่ยวกับการเบี่ยงเบนคดี (3) กระบวนพิจารณาตีความอาญา หรือคำสั่งศาลต่าง ๆ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงเรื่องเหล่านั้น และหรือการดำเนินไปของแต่ละกระบวนการในทางศาล ไม่ว่าผู้เสียหาย หรือพยาน จะร้องขอหรือมีสิทธิหรือไม่ (4) การยอมรับสารภาพผิด หรือการอ่านคำพิพากษาของศาล จากตัวแบบกฎหมายที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกานี้เอง ผู้ศึกษาเห็นว่าสามารถนำมาเป็นแนวทางในการรับรองสิทธิในการแจ้งสิทธิและข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้แก่ผู้เสียหายในชั้นสั่งคดีของประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม

(3) ชั้นพิจารณาคดี

จากข้อมูลการศึกษาที่ได้รับมาเกี่ยวกับการแจ้งสิทธิและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหายในชั้นพิจารณาคดี ปรากฏว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้กำหนดให้ศาลทำการแจ้งผู้เสียหายให้ทราบถึงกระบวนการพิจารณาคดี วัน เวลา สถานที่ในการพิจารณาคดี และรวมถึงผลทางคดี (มาตรา 406 ตี) ส่วนกรณีของประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกานั้น ในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีกฎหมายกำหนดให้ศาลจะต้องแจ้งข้อมูลให้เหยื่ออาชญากรรม (ผู้เสียหาย) รับทราบในรายละเอียด 3 ประการสำคัญ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง ขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ประการที่สอง ข้อมูลข่าวสารที่ผู้เสียหายจะพึงได้รับในแต่ละขั้นตอน และประการที่สาม การแจ้งให้ทราบถึงการดำเนินการภายหลังจากการตัดสินคดี จากตัวแบบกฎหมายที่ได้รับมาจากผลการศึกษา ผู้ศึกษาเห็นว่าสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับสิทธิในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหายได้เช่นกัน โดยกำหนดรายละเอียดของสิทธิที่ผู้เสียหายพึงรับทราบไว้ในชั้นพิจารณาคดีต่อไป

(4) ชั้นบังคับโทษ

ในกรณีของชั้นบังคับโทษ จากข้อมูลการศึกษาปรากฏว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้รับรองสิทธิในการได้รับแจ้งข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นบังคับโทษให้แก่ผู้เสียหายไว้ด้วย กล่าวคือ กฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิร้องขอต่อเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เพื่อให้แจ้งผลและรายละเอียดเกี่ยวกับการบังคับโทษจำคุกและรวมถึงการปล่อยตัวผู้กระทำความผิด ภายหลังพ้นโทษ ทั้งนี้ สิทธิในการได้รับแจ้งข้อมูลของผู้เสียหายในชั้นบังคับโทษนี้ ในระบบกฎหมายของประเทศไทยยังไม่ปรากฏการรับรองสิทธิไว้อยู่แล้ว ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า การรับรู้ถึงสถานะ ณ ปัจจุบันของผู้กระทำความผิดในชั้นบังคับโทษที่เป็นคู่ความในคดีกับผู้เสียหายนั้น ย่อม

เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้เสียหายพึงรับทราบ อันจะทำให้ผู้เสียหายรับรู้ว่าการบวนการบังคับโทษกับผู้กระทำความผิดมีอยู่อย่างไร เพียงไร และเป็นเวลาเท่าใด และรวมถึงการรับรู้ว่ามีพยานหลักฐานแล้ว ผู้กระทำความผิดรายนั้นจะต้องเข้าสู่กระบวนการอย่างไร ต่อไปอีกหรือไม่ ซึ่งบรรดาข้อมูลเหล่านี้ย่อมเป็นความชอบธรรมอย่างหนึ่งของผู้เสียหายพึงรับรู้รับทราบ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เสียหายได้เฝ้าระวัง หรือได้ให้อภัย หรือได้ให้โอกาสกับผู้กระทำความผิดได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง โดยสามารถพิจารณาประกอบกับข้อมูลที่ได้รับแจ้งมานั้นเอง โดยตัวแบบกฎหมายที่สามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมาย ย่อมควรนำเอาตัวแบบของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาปรับใช้แก่กรณีเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ดี ผู้ศึกษาเห็นด้วยว่า การรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการชั้นบังคับโทษของผู้กระทำความผิดนี้ให้ดำเนินไปในลักษณะที่เป็น “สิทธิของผู้เสียหาย” โดยอาศัยวิธีการ “ร้องขอ” ต่อเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจในการให้ข้อมูลรายละเอียดเหล่านั้น ตามต้นแบบกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากที่ได้ทำการศึกษาปัญหากฎหมายว่าด้วยการแจ้งสิทธิและข้อมูลของผู้เสียหายในคดีอาญา ปรากฏบทสรุปในภาพรวมพร้อมกับประเด็นการข้อเสนอแนะทางกฎหมาย ดังต่อไปนี้

บทสรุป

จากการศึกษาในภาพรวม พบว่า ในบริบทกฎหมายระหว่างประเทศหลักประกันสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหายเกี่ยวกับการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลของผู้เสียหายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ในปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 โดยเฉพาะที่เป็นความสอดคล้องกับประเด็นการศึกษาในครั้งนี้ คือ ข้อ 6 (เอ) ว่าด้วยหลักประกันว่าผู้เสียหายจะได้ทราบถึงบทบาทและสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของตน ขอบเขต ระยะเวลา และความคืบหน้าของการดำเนินคดี และการจัดการคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีการก่ออาชญากรรมร้ายแรง (Serious Crimes) ซึ่งหลักประกันประการนี้ ดำรงอยู่ในข่ายความคุ้มครองตามแนวนโยบายแห่งรัฐในกระบวนการยุติธรรมตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 68 รับรองไว้เช่นกัน แต่กระนั้น ในการอนุวัติเป็นข้อบทกฎหมายความคุ้มครองโดยตรงเกี่ยวกับหลักประกันการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหาย ยังไม่ปรากฏการรับรองไว้โดยเนื้อหาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แต่อย่างใด ซึ่งรวมไปถึงกรณีของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ยังคงไร้ซึ่งมาตรการคุ้มครองสิทธิในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลรายละเอียดทางคดีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหายในทำนองเจตนารมณ์ของปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985

ข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลการศึกษาที่ค้นพบจากการศึกษา ภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 ข้อ 6 (เอ) ได้รับรองสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to justice and fair treatment) โดยรัฐมีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึง บทบาทและสิทธิของตน รวมถึงกำหนดเวลา และความคืบหน้าของการดำเนินการพิจารณาและการพิพากษาคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีร้ายแรง (Serious Crimes) ซึ่งภายใต้การอนุวัติผลจากกฎหมายของสหรัฐอเมริกา และกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้รับรองสิทธิในการแจ้งสิทธิและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้แก่ผู้เสียหายไว้อย่างครอบคลุม ตั้งแต่ขั้นสอบสวนคดี ขั้นสั่งคดี ขั้นพิจารณาคดี และชั้นบังคับโทษ จากข้อมูลที่ได้รับมาจากการศึกษา

ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาเห็นถึงแนวทางข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนามาตรการกฎหมายในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลของผู้เสียหายจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในระบบกฎหมายของประเทศไทย มีรายละเอียด ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ผู้ศึกษาเสนอแนะว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 68 โดยเพิ่มเติมสิทธิในการได้แจ้งสิทธิและข้อมูลอันพึงทราบในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหายไว้โดยตรงในบทบัญญัติวรรคท้าย ความว่า

“มาตรา 68 วรรคท้าย รัฐพึงจัดให้มีการแจ้งสิทธิ และขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ผู้เสียหายพึงทราบ ตั้งแต่กระบวนการสอบสวน การสั่งคดี การพิจารณาคดี และการบังคับโทษ ทั้งนี้ วิธีการและรายละเอียดให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

2) ข้อเสนอแนะต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

จากแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 68 วรรคท้าย ที่ได้เสนอขึ้นเป็นข้อเสนอแนะในการรับรองหลักประกันสิทธิในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลอันพึงทราบเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้แก่ผู้เสียหายไว้ในเนื้อหาของรัฐธรรมนูญ ประกอบกับจากผลการศึกษเกี่ยวกับหลักประกันสิทธิในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ได้ค้นพบจากประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้ปรากฏการรับรองสิทธิในการได้แจ้งสิทธิและข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้อย่างครอบคลุม ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้หลักประกันสิทธิดังกล่าวเหล่านั้น ได้แก่ การสอบสวนคดี การสั่งคดี การพิจารณาคดี และการบังคับโทษ ได้รับการอนุมัติเป็นวิธีการในทางรายละเอียดไว้โดยกฎหมาย ดังนี้

(1) ชั้นสอบสวนคดี

ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า ควรนำเอาแบบอย่างการแจ้งสิทธิและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหายของสหรัฐอเมริกา มาเป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยรับรองสิทธิในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้แก่ผู้เสียหายในชั้นสอบสวนคดี ในทำนองว่า

“มาตรา ... ในโอกาสแรกของการสอบปากคำผู้เสียหาย ให้พนักงานสอบสวนแจ้งถึงสิทธิที่ผู้เสียหายพึงได้รับตามกฎหมายจากการกระทำผิดทางอาญา และอธิบายถึงขั้นตอนการสอบสวนคดีให้ผู้เสียหายทราบ

ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสถานะของการสอบสวนคดี ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการควบคุมตัวผู้ต้องหา และผลการสอบสวนคดี

ในกรณีที่ผู้เสียหายประสงค์ขอทราบรายละเอียดเกี่ยวกับสำนวนการสอบสวนคดีให้ร้องขอต่อพนักงานสอบสวน และให้พนักงานสอบสวนคัดสำเนาการสอบสวนคดีให้แก่ผู้เสียหาย”

(2) ชั้นสั่งคดี

(ก) ประเด็นที่หนึ่ง

จากข้อมูลการศึกษากรณีของการแจ้งสิทธิและข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้แก่ผู้เสียหาย ในชั้นสั่งคดีนั้น กรณีของสหรัฐอเมริกาโดยประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา ได้มีการกำหนดให้มีการแจ้งสิทธิและข้อมูลให้แก่ผู้เสียหายในชั้นพนักงานอัยการที่ครอบคลุมเนื้อหาเป็นอย่างมาก ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยเพิ่มเติมบทบัญญัติทางกฎหมาย ในทำนองว่า

“มาตรา ... ให้พนักงานอัยการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิทางคดีและความเป็นไปทางคดีในระหว่างที่กำลังดำเนินการในชั้นสั่งคดี และชั้นพิจารณาคดี โดยจะต้องแจ้งให้ทราบถึงกรณีดังต่อไปนี้

- (1) สิทธิทางคดีในชั้นสั่งคดี และชั้นพิจารณาคดีของผู้เสียหาย
- (2) การตั้งข้อหาต่อผู้ต้องหาในสำนวนคำฟ้อง รวมถึงถิ่นที่อยู่ของผู้ต้องหา ณ ปัจจุบัน
- (3) ขั้นตอนการดำเนินการทางคดีในชั้นสั่งคดี และชั้นพิจารณาคดี การมีหมายอาญากับผู้ต้องหา หรือจำเลย หรือคำสั่งอย่างใด ๆ ทางคดีที่พนักงานอัยการ หรือศาลมีต่อผู้ต้องหาหรือจำเลย ยกเว้น คำสั่งไม่ฟ้องคดี ให้เป็นไปตามวิธีการที่มาตรา 146 บัญญัติ
- (4) การปล่อยชั่วคราว หรือการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย
- (5) การให้การรับสารภาพของผู้ต้องหา หรือจำเลย”

(ข) ประเด็นที่สอง

ในกรณีของการแจ้งผลการสั่งไม่ฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการนั้น จากที่ผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสังเกตจากการวิเคราะห์ผลการศึกษาค้นคว้า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 146 วรรคสองของประเทศไทย ได้กำหนดให้เป็น “สิทธิของฝ่ายผู้เสียหายที่จะร้องขอ” เพื่อให้พนักงานอัยการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของเหตุแห่งการสั่งไม่ฟ้องคดี อันเป็นวิธีการที่แตกต่างไปจากกรณีของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และกรณีของสหรัฐอเมริกา ที่กฎหมายได้กำหนดให้ดำเนินการไปในระบบบังคับ กล่าวคือ ให้เป็น “หน้าที่ของพนักงานอัยการ” ที่จะต้องแจ้งทั้งผลของการสั่งไม่ฟ้องคดี และแจ้งทั้งรายละเอียดทางคดีของการสั่งไม่ฟ้องคดีให้แก่ผู้เสียหายทราบ ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 146 วรรคสอง ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะต้องแจ้งผลรายละเอียดทางคดีต่อผู้เสียหายหากกรณีเป็นการสั่งไม่ฟ้องคดี โดยบัญญัติเนื้อความกฎหมายในมาตรา 146 วรรคสอง ในทำนองว่า

“มาตรา 146 วรรคสอง เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องแล้ว ให้พนักงานอัยการแจ้งสรุปเกี่ยวกับพยานหลักฐาน เหตุผลทางข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย พร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งไม่ฟ้องคดีให้แก่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสียทราบ ภายใน 60 วัน นับแต่วันที่มีคำสั่งไม่ฟ้อง”

(3) ชั้นพิจารณาคดี

จากข้อมูลการศึกษาที่ได้รับเกี่ยวกับการแจ้งสิทธิและข้อมูลในคดีอาญาของผู้เสียหาย ในชั้นพิจารณาคดี ปรากฏว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้กำหนดให้ศาลทำการแจ้งผู้เสียหายให้ทราบถึงกระบวนการพิจารณาคดี วัน เวลา สถานที่ในการพิจารณาคดี และรวมถึงผลทางคดี (มาตรา 406 ตี) ส่วนกรณีของประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา ในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีกฎหมายกำหนดให้ศาลจะต้องแจ้งข้อมูลให้เหยื่ออาชญากรรม (ผู้เสียหาย) รับทราบในรายละเอียด 3 ประการสำคัญ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง ขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ประการที่สอง ข้อมูลข่าวสารที่ผู้เสียหายจะพึงได้รับในแต่ละขั้นตอน และประการที่สาม การแจ้งให้ทราบถึงการดำเนินการภายหลังจากการตัดสินคดี จากตัวแบบกฎหมายที่ได้รับมาจากผลการศึกษา ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะขึ้นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับสิทธิในการได้รับแจ้งสิทธิและข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหาย โดยมีรายละเอียดทางบทบัญญัติแห่งกฎหมายในทำนองว่า

“มาตรา ... ก่อนการพิจารณาให้ศาลแจ้งรายละเอียดขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาให้ผู้เสียหายทราบ เมื่อศาลมีคำพิพากษา หรือคำสั่งแห่งคดี ให้แจ้งขั้นตอนกระบวนการภายหลังจากการมีคำพิพากษา หรือคำสั่งให้ผู้เสียหายทราบด้วย”

(4) ชั้นบังคับโทษ

ในกรณีของชั้นบังคับโทษ จากข้อมูลการศึกษาปรากฏว่าในระบบกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้รับรองสิทธิในการได้รับแจ้งข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นบังคับโทษให้แก่ผู้เสียหายไว้ด้วย กล่าวคือ กฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิร้องขอต่อเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เพื่อให้แจ้งผลและรายละเอียดเกี่ยวกับการบังคับโทษจำคุกและรวมถึงการปล่อยตัวผู้กระทำความผิดภายหลังพ้นโทษ อันมีรายละเอียดของการแจ้งข้อมูลที่ครบถ้วนมากยิ่งขึ้นกว่ากรณีของสหรัฐอเมริกา ซึ่งสิทธิในการได้รับแจ้งข้อมูลของผู้เสียหายในชั้นบังคับโทษนี้ ในระบบกฎหมายของประเทศไทย ยังไม่ปรากฏการรับรองสิทธิไว้อยู่เลย ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะขึ้นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิในการได้รับแจ้งข้อมูลของผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นบังคับโทษด้วย โดยบัญญัติเนื้อความกฎหมายในทำนองว่า

“มาตรา ... ให้ผู้เสียหายมีสิทธิร้องขอต่อเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เพื่อให้แจ้งผลและรายละเอียดเกี่ยวกับการบังคับโทษจำคุก และรวมถึงการปล่อยตัวผู้กระทำความผิดภายหลังพ้นโทษ
ขั้นตอนการร้องขอให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด”

เอกสารอ้างอิง

- โกสินทร์ มีพรบูชา. (ม.ป.ป.). การฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหาย. ที่มา
file:///C:/Users/UNS_CT/Downloads/157877-Article%20Text-432140-1-10-20181128%20(2).pdf. สืบค้นวันที่ 8 มกราคม 2567
- คณิต ณ นคร. (2564). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1.* กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- จรัญ โฆษณานันท์. (2559). *สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน : ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม.* กรุงเทพฯ: นิตยธรรม.
- ชัยภัทร ทั้งทอง. (2564). *ดุลพินิจในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในสำนวนคดีอาญาของหน่วยงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.* ข่าวเนติบัณฑิตยสภา.
- จุฬารัตน์ ยะปะนัน. (2553). *ความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความได้.* จุลนิติ มี.ค. - เม.ย.,
- เฉลิมวุฒิ บัวบาน. (2561). *บทบาทของพนักงานอัยการ : ศึกษากรณีผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาก่อนฝ่ายเดียว.* วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม.,
- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2535). *เหยื่ออาชญากรรม.* กรุงเทพฯ. เอกสารวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.,
- พรทิพย์ ล.วีระพรรค. (2555). *การพิจารณาเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินคดีอาญา.* ที่มา <https://www.dsi.go.th/Files/20140813/F20140813164447-ptum3.pdf> สืบค้นวันที่ 8 ตุลาคม 2567
- วรรัตน์ แสงดำ. (2560). *แนวทางพัฒนาค่าแถลงผลกระทบต่อเหยื่ออาชญากรรมที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย.* วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสังคม, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.,
- วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. (2543). *ผู้เสียหายในคดีอาญา : การศึกษาสิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมไทย.* วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แสงเทียนน้อย คสา. (2564). การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ศึกษาการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สุพรีตดา ยุรชาติ. (2552). ผู้เสียหายกับการมีส่วนร่วมในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา นิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.,

อุทัย อาทิวา. (2548). สิทธิของผู้เสียหายในกฎหมายฝรั่งเศส. วารสารบทบัณฑิต ปีที่ 61 ฉบับที่ 1.,

อำนาจ มงคลสืบสกุล. (2561) พัฒนาการสิทธิมนุษยชนไทย และการเข้าร่วมเป็นภาคีสันธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม.,

Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985.

ที่มา <https://www.ohchr.org/sites/default/files/victims.pdf>. สืบค้นวันที่ 14 ธันวาคม 2566

United Nations Non-Governmental Liaison Service. (2008). **The United Nations Human Rights**

System: How To Make It Work For Yo, Geneva: United Nations Non-Governmental Liaison Service.

